

Inhoud

Han Ruijgrok, Leidse liefde 7

I Inleiding 9

II Verantwoording en bronnen 13

Relatie met de database *Toelichtingen*
straatnamen binnenstad 18

III Straatnaamkunde 21

- 1 Straatnamen als eigennamen 21
- 2 Straatnamen in de eerste periode 22
- 3 Typen straatnamen 23
- 4 Naamgevingsmotieven bij gebruiksnamen 24
- 5 Variatie en wisselingen bij oudere namen 25
- 6 Keuzes bij beslissingsnamen 28
- 7 Moderne trends in de typen naamgeving 29
- 8 De achtervoegsels 29
 - Weg 30
 - Straat, steeg, gang 32
 - Markt, plein, plaats 34
 - Hofje, hof, poort 37
 - Laan, pad, dreef 38
 - Park, plantsoen 40
 - Gracht, singel, kade, dijk 42

IV De straatnaamgeving tot de eerste moderne annexatie (1896) 45

- 1 Spontane straatnaamgeving in de Middeleeuwen 45
 - De oudste straatnaamgeving 45
 - Straatnaamgeving in de 14e-eeuwse stadsvergrotingen 47
 - Verdichting in de late Middeleeuwen 49
 - Marktfuncties als straatnaam 51
 - De stedelijke indeling en het aantal straten in de stad 51
- 2 Straataanleg en stadsuitleg na het Ontzet 52
 - Straatnamen in nieuwe registers 53
 - Nieuwe namen in de oude stad 54
 - De stadsvergrotingen van 1611, 1644 en 1658 56
 - Nieuwe infrastructuur 60
 - Straatnamen van allerlei soort 61
 - Leiden in het slop 63

- 3 Systematisering van straatnamen in de 19e eeuw 64
 - De situatie in 1804 65
 - De stadsplattegrond van 1850 67
 - Straatnaambordjes 69
 - Een nieuwe huisnummering 70
 - Het *Huisnummer-boek* 72
 - Nieuwe namen voor bestaande straten 73
 - Nieuwe straten 78

V De straatnaamgeving vanaf 1896 81

- 1 De annexatie van 1896 81
 - De straatnamenerfenis 82
 - Uitvalswegen 83
 - Lanen 85
 - Woonstraten 87
 - Van 1896-1920: namen van oude en nieuwe straten. De eerste thema's 89
 - Meer systematiek bij de straatnaamgeving 91
- 2 De annexatie van 1920 93
 - De straatnamenerfenis 93
 - Van 1920-1940: wijken met thema's en veel incidentele namen 94
 - Het straatnamenrapport van 1934: de thema's als leidraad 98
 - De Tweede Wereldoorlog: verboden, tijdelijke en verdwenen straatnamen 102
 - De nieuwbouwprojecten in de jaren '50 en '60 102
 - De eerste grote naoorlogse nieuwbouwwijk: Zuidwest 106
- 3 De annexatie van 1966 108
 - De straatnamenerfenis 108
 - Nieuwe wijken in de gebiedsuitbreiding 109
 - Hoge Mors 109
 - Lage Mors 110
 - Bockhorst 110
 - Koppelstein 110
 - Roomburg - bedrijventerrein en woonwijk 111

Bijzondere naamgeving in Merenwijk en Stevenshof	111
–Merenwijk	112
–Stevenshof	114
De binnenstad: stadsvernieuwing en stadsbehoud	115
–Herengracht-Zijlsingelgebied	116
–Hofjes, poorten en hoven	116
–Aalmarkt, Meelfabriek en andere locaties	116
Herinrichting van bedrijventerreinen en agrarische gebieden	118
–Waardeiland en Coebel	118
–Kleinere projecten	119
Ontwikkelingen rond Leiden Centraal	121
Sociale vernieuwing in Noord	122
–Nieuw Leyden	122
–Rond de Willem de Zwijgerlaan	123
–Groenordhallen	124
De Universiteit als naamgever	124
–Witte Singel-Doelencomplex en Hortus	124
–LUMC en Bio Science Park	125
–Student-schrijvers	127
Inbreiden en uitbreiden	127
–Individuele namen	128
–Kleine naamthema's	129

VI Straatnaamthema's nader bekeken	131
Leiden eerst	131
Nationale trots zoals overal elders	132
De Leidse universiteit	136
Na de Tweede Wereldoorlog: herinneringen en nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen	137
Neutrale thema's: planten, bloemen, vruchten, vogels, edelstenen en muziek	138
Wel en niet in Leiden	139

VII De overheid bepaalt	143
Van huisnummering per wijk naar nummering per straat	144
Groeiende rol van het stadsbestuur	145
Een commissie voor de straatnamen	146
Publieke interesse	149
Van zelfstandige commissie naar ambtelijke werkgroep	150

Noten 153

Bronnen- en literatuurlijst 164

Illustratieverantwoording 173

Index 174

Colofon 184

Kaderteksten

Wat wel en niet mag bij straatnaamgeving	10
De kaarten van Van Campen	16
Achterevoegsels in cijfers	30
Verwarring over de Waard	46
Raadsels omtrent middeleeuwse stegen	51
Nieuwe straatnamen in de gebuurtebeschrijving van 1804 die heden ten dage nog bestaan	66
Straatnaamborden door de jaren	70
Overzicht van de vermeldingen van alternatieve straatnamen in 1850, 1871, 1879 en 1896	74-75
Rodenburg – Roomburg, 10 eeuwen geschiedenis in een naam	86
De Ridder van de Waard en de Hermanstraat	88
Vrouwenbuurten in de Stevenshof	115
Volop natuur in de Leidse straatnamen	132
Democratische straatnaamvoorstellen uit 1896	139
1969 – God in een straatnaam?	140
Afbeeldingen op straatnaamborden?	148